

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕЛІОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

INVESTMENT PROVIDING OF MELIORATIVE MEASURES: NATIONAL AND REGIONAL FRAMEWORK

Інна АНДРОЩУК,
Луцький національний
технічний університет

Inna ANDROSHCHUK,
Lutsk National
Technical University

У статті розкриваються проблеми інвестиційного забезпечення меліоративних заходів з метою повернення у продуктивний господарський оборот сільськогосподарських угідь у зоні осушення та зрошення. Встановлено, що декілька фаз реформування аграрної сфери та земельних відносин призвели до виникнення непрозорих умов використання міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд, які обслуговують меліоровані території.

Доведено, що економічна криза 1990-х років, яка позбавила аграрний сектор і особливо його основну складову – сільське господарство – традиційної державної підтримки, в першу чергу деструктивно вплинула на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, які функціонували в недостатньо сприятливих природно-кліматичних та агротехнічних умовах (це стосується насамперед більшості адміністративних районів Поліського економічного району, де значні площі сільськогосподарських угідь знаходяться в зоні осушення).

Досліджено динаміку фінансування експлуатації загальнодержавних та міжгосподарських державних меліоративних систем у розрізі регіонів України. Проаналізовано основні тенденції фінансування будівництва протиповеневих споруд, ремонту міжгосподарської та внутрішньогосподарської мережі гідротехнічних споруд у зоні осушення у Волинській області. Перспективи нарощення обсягів фінансування міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд пов'язуються з поширенням державно-приватного партнерства щодо їх експлуатації.

The article deals with the problems of investment providing of meliorative measures in order to have arable lands in drainage and spray zones back in economic turnover. It is determined that some stages of agrarian sector and land relations reforming have led to non-transparent conditions of using of interfarm and intrafarm hydraulic structures serving reclaimable areas.

It is proved that the economic crisis of the 90s, which deprived the agricultural sector and especially its main component – agriculture – of traditional government support, especially destructively impacted on the efficiency of farms having operated in unfavourable natural and climatic and agrotechnical conditions (this concerns firstly most districts of Polissia economic region, where large areas of agricultural lands are in drainage zones).

The dynamics of financing the operation of government and interfarm state melioration systems in regions of Ukraine is investigated. The basic trends in financing the construction of flood protection structures, maintenance of interfarm and intrafarm network of hydraulic structures in the drainage zones of Volyn' region are analysed. Prospects of financing increasing of interfarm and intrafarm hydraulic structures are associated with spreading of public-private partnerships as to their operation.

Вагому роль у розвитку агропромислового комплексу в зонах осушення та зрошення відіграють загальнодержавні й міжгосподарські меліоративні системи, які зазнали значного деструктивного впливу в період економічної кризи 90-х років та становлення ринкових відносин. У зоні осушення та зрошення відбувся демонтаж значної кількості об'єктів, які забезпечували науково обґрунтований гідрологічний режим в зонах активних осушувальних меліорацій та розвиток сільськогосподарського виробництва на основі зрошуваного землеробства. У кінцевому підсумку це призвело до того, що значні площі осушених та зрошуваних земель були виведені з продуктивного господарського обороту.

З огляду на сказане постала гостра необхідність нарощення обсягів інвестиційного забезпечення меліоративних заходів для повернення частини сільськогосподарських угідь у продуктивний оборот і збільшення тим самим обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що дасть можливість прискорити соціально-економічне піднесення сільських територій в зоні масштабних меліорацій. Незважаючи на те, що дана проблематика піднімається в працях багатьох вітчизняних вчених та громадських діячів [2; 3; 6-8], вона потребує детальнішого вивчення на предмет застосування як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні заходів щодо стимулювання залучення інвестиційних ресурсів у водогосподарсько-меліоративний підкомплекс.

Метою даної публікації є дослідження динаміки інвестиційного забезпечення меліоративних заходів та визначення пріоритетів його нарощення.

Необхідність нарощення виробництва сільськогосподарської продукції в зонах активних меліорацій вимагає нарощення фінансового забезпечення модернізації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем, які дадуть можливість вести високоприбуткове сільськогосподарське виробництво в зонах осушення та зрошення. У 2011 році порівняно з 2007 роком

обсяг фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем збільшився майже на 60 % (табл. 1).

Це пов'язано зі збільшенням фінансових вкладень в експлуатацію, в першу чергу зрошувальних систем. Зокрема, у Херсонській області у 2011 році порівняно з 2007 обсяг фінансування збільшився на 92,7 %, у Одеській – на 64,5 %, в АР Крим – на 69,7 %. Виняток з цієї групи областей, де значні площі сільськогосподарських угідь перебувають в зоні зрошення, становить лише Миколаївська область (у 2011 році порівняно з 2007 обсяг фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем у цьому регіоні зменшився на 3,73 %). Це є наслідком політики місцевої влади, яка не знайшла відповідних фінансових ресурсів для нарощення потенціалу зрошувального землеробства.

Високі темпи зростання обсягів фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем мають місце у Закарпатській (72,9 %), Київській (170,9 %), Рівненській (64 %), Волинській (62,2 %) областях. Збільшення обсягів фінансування меліоративних систем у цих регіонах пов'язується з необхідністю упередження проявів шкідливої дії вод і підвищення урожайності сільськогосподарських культур на меліорованих землях. Значний відсоток зростання обсягів фінансування меліоративних систем у Київській області пов'язаний з модернізацією цілого комплексу водогосподарських об'єктів, в першу чергу водосховищ та берегоукріплювальних споруд. У 2011 році порівняно з 2007 (останній передкризовий рік) падіння обсягів фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем спостерігалось лише у Дніпропетровській (10,31 %) та Миколаївській (13,73 %) областях. Це є негативним чинником, оскільки й надалі в цих регіонах погіршується фізичний стан переважної більшості інженерних споруд меліоративних систем.

Таблиця 1. Фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських державних меліоративних систем, млн. грн.*

Регіони	2007	2008	2009	2010	2011	2011/2007, %
АР Крим	77,5	96,1	117,9	130,6	131,5	169,68
Вінницька	6,4	7,3	7,6	9,2	9,5	148,44
Волинська	14,3	17,2	17,9	22,5	23,2	162,24
Дніпропетровська	54,3	67,2	38,9	46,2	48,7	89,69
Донецька	15,4	18,4	15,1	23,3	24,5	159,09
Житомирська	14,1	16,5	17,8	21,4	22,5	159,57
Закарпатська	11,1	13,5	14,4	19,3	19,2	172,97
Запорізька	38,4	45,7	48,8	60,2	65	169,27
Івано-Франківська	6,2	7,8	7,7	9,4	9,6	154,84
Київська	27,9	32,2	65,3	73,2	75,6	270,97
Кіровоградська	8,5	10,5	6,8	8,4	8,3	97,65
Луганська	12,7	15,7	17,2	21,2	22,0	173,23
Львівська	21,5	26,3	27,8	33,4	34,8	161,86
Миколаївська	45,9	50,9	34,4	40,8	39,6	86,27
Одеська	44,2	55,8	53,5	68,8	72,7	164,48
Полтавська	6,4	7,9	7,6	9,3	9,6	150,00
Рівненська	17,8	21,9	23,3	27,8	29,2	164,04
Сумська	6,4	7,6	8,1	9,8	10,2	159,38
Тернопільська	6,8	8,4	8,7	10,6	11,1	163,24
Харківська	11,9	14,8	16,2	19,4	20	168,07
Херсонська	119,7	140,5	177,5	235,4	230,7	192,73
Хмельницька	5,1	6,2	6,4	7,8	8,2	160,78
Черкаська	16,1	20,4	13,5	16	16,5	102,48
Чернівецька	5,5	6,1	6,3	7,5	7,8	141,82
Чернігівська	12,8	14,7	16,1	19,3	19,9	155,47
Всього	606,9	729,6	774,8	950,8	969,9	159,81

* за даними Держзагентства України

Декілька фаз реформування аграрної сфери та земельних відносин призвели до виникнення непрозорих умов використання міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд, які обслуговують меліоровані території.

Невизначеність щодо ідентифікації прав і форм власності на такі споруди гальмує процес їх інвестування, оскільки низька інвестиційна привабливість цих об'єктів якраз і зумовлена неформованістю інституціонального середовища їх використання. Значна кількість проблем, пов'язаних з інвестуванням проєктів модернізації та реконструкції міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд меліорованих територій, пояснюється пасивністю органів місцевого самоврядування в напрямі залучення стратегічних інвесторів, створення прозорих умов використання цих споруд нинішніми власниками сільськогосподарських угідь та водних об'єктів, з якими ці споруди межують. Державою не розроблено також відповідних важелів стимулювання процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення гідротехнічних споруд меліорованих територій [1; 5].

Загострення глобальної продовольчої кризи, зумовленої постійним зростанням населення планети і виснажливим використанням сільськогосподарських угідь в окремих країнах світу, потребує максимального залучення у продуктивний господарський оборот тих площ земель, які були виведені з обробітки у зв'язку зі значними перекосами у відтворювальній структурі національних господарств, що традиційно були одними з основних виробників продовольства. До таких країн належить і Україна, де значні площі угідь активно використовувались у відтворювальному процесі завдяки здійсненню масштабних меліорацій.

Економічна криза 90-х років, яка позбавила аграрний сектор і особливо його основну складову – сільське господарство – традиційної державної підтримки, в першу чергу деструктивно вплинула на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, які функціонували в недостатньо сприятливих природнокліматичних та агротехнічних умовах. Це стосується насамперед більшості адміністративних районів Поліської економічного району, де значні площі сільськогосподарських угідь знаходяться в зоні осушення.

Згорання державної підтримки цих підприємств призвело до недофінансування заходів щодо модернізації та капітального ремонту гідротехнічних споруд, які регулювали водний режим на осушених землях, і скорочення обсягу робіт щодо впорядкування захисних лісосмуг, русел річок та водно-болотних

угідь. Це зумовило різке зниження врожайності основних сільськогосподарських культур, які традиційно вирощувались у зоні осушувальних меліорацій.

Як наслідок – підвищення рівня збитковості сільськогосподарських підприємств, поступове виведення з господарського обороту площ земель, що відзначалися найнижчою врожайністю, демонтаж як міжгосподарських, так і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд. Така ситуація має місце вже тривалий період і призвела до нарощення масштабів природної ренатуралізації сільськогосподарських угідь, зміни традиційної спеціалізації цих територій, погіршення виробничо-технічних умов ведення високоінтенсивного сільськогосподарського виробництва.

Волинська область є одним з тих регіонів, розвиток аграрного сектора яких значною мірою залежить від ефективності функціонування гідромеліоративних систем, які обслуговують землі, що знаходяться в зонах осушення. Економічна криза 90-х років минулого століття, що призвела до демонтажу великих сільськогосподарських підприємств, втрати адміністративними районами Поліської зони своєї традиційної спеціалізації, погіршення гідрологічного режиму використання осушених земель, зумовила поступове демонтування гідротехнічних споруд меліоративних систем, погіршення рівня врожайності осушених земель та поширення проявів безгоспності на внутрішньогосподарські меліоративні системи.

Значні структурні зміни, що відбулися в аграрному секторі адміністративних районів, на території яких знаходиться переважна більшість площ осушених земель, вимагають розробки ефективного інструментарію еколого-економічного регулювання використання потенціалу даної категорії земель шляхом розширення спектра джерел інвестиційного забезпечення меліоративних заходів, зростання обсягів фінансування цих заходів за відповідними бюджетними програмами, використання сучасних форм державно-приватного партнерства. За період із 2000 по 2012 рік у динаміці фактичних обсягів фінансування меліоративних заходів з державного бюджету за бюджетною програмою «Експлуатація державного водогосподарського комплексу та управління водними ресурсами» спостерігалася висхідна тенденція. Зокрема, у 2004 році порівняно з 2000 обсяги фінансування меліоративних заходів збільшилися на 4,4 млн. грн., у 2008 році порівняно з аналогічною базою – на 14,1 млн. грн., у 2012 році – на 22,5 млн. грн. (рис. 1). Таке зростання було пов'язане з поступовою девальвацією національної грошової одиниці, що вимагало механічного збільшення обсягів фінансування меліоративних заходів у зв'язку з подорожчанням паливно-мастильних матеріалів, комплектуючих, транспортних засобів.

Незважаючи на ритмічне зростання фактичних обсягів фінансування меліоративних заходів з Державного бюджету України згідно з названою вище бюджетною програмою у Волинській області, обсяги фінансування цих заходів за цінами 2008 року не демонструють чіткої тенденції до зростання. Зокрема, у 2004 році обсяг фінансування меліоративних заходів у цінах 2008 року становив 13,4 млн. грн., що на 0,2 млн. грн. більше від аналогічного показника 2012 року.

Рис. 1. Фактичні та порівняні обсяги фінансування меліоративних заходів з Державного бюджету України за бюджетною програмою «Експлуатація державного водогосподарського комплексу та управління водними ресурсами» (за матеріалами Волинського обласного управління водних ресурсів)

У цілому у 2007 році (передостанній передкризовий рік) спостерігався найвищий рівень реального фінансування меліоративних заходів, який досяг 17,1 млн. грн., що значно перевищувало показники за період із 2010 по 2012 рік. На основі аналізу фактичних обсягів фінансування та обсягів фінансування меліоративних заходів у цінах 2008 року можна зробити висновок, що реального значного збільшення обсягів меліоративних заходів, як того вимагає реальний фізичний стан гідромеліоративних фондів і стан ґрунтів на осушених землях, не відбулося. Це пов'язано з тим, що в Україні, починаючи з 2009 року, коли світова фінансова криза вплинула на переважну більшість секторів національного господарства і призвела до згорання обсягів фінансування бюджетних програм, реально зменшилися можливості держави щодо фінансового забезпечення процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення водогосподарських об'єктів і гідротехнічних споруд у зоні осушувальних меліорацій. І Волинська область не є винятком.

Важливу складовою державного регулювання обмеження шкідливої дії вод є фінансування будівництва протиповеневих споруд. У Волинській області за період із 2000 по 2012 рік у динаміці фінансування будівництва протиповеневих споруд не спостерігалось чіткої тенденції, оскільки величина даної статті витрат значною мірою залежить від інтенсивності проявів паводків та повеней (рис. 2). За аналізований період найвищий обсяг фактичного фінансування будівництва протиповеневих споруд спостерігався у 2008 році (саме в цей період у більшості регіонів України були прояви паводків та повеней).

Порівняно з періодом 2000-2007 років за винятком 2008 найвищі фактичні обсяги фінансування будівництва протиповеневих споруд мали місце у 2011 та 2012 роках і становили відповідно 3,9 та 4 млн. грн. Збільшення обсягів фінансування у 2011 та 2012 роках пов'язане з підвищенням уваги держави і регіональних органів влади до застосування превентивних заходів, які в разі виникнення паводку значно зменшать його негативний вплив на сільськогосподарські угіддя та населені пункти.

Підсумовуючи результати аналізу обсягів фінансування меліоративних заходів з державного бюджету та обсягів фінансування будівництва протиповеневих споруд, доходимо висновку, що в переважній більшості випадків зростання обсягів бюджетних витрат було пов'язане з виникненням природно-кліматичних катаклізмів, тобто не мало попереджувального спрямування, а мало відшкодувальний характер, тому й наслідки таких катаклізмів були надзвичайно згубними для населених пунктів і сільськогосподарських підприємств. З огляду на це в коротко- та середньостроковій перспективі фінансування меліоративних заходів і будівництва протиповеневих споруд має отримати превентивну спрямованість, що дасть можливість упередити значний деструктивний вплив паводків та інших природно-кліматичних катаклізмів на довкілля.

Основа меліоративних систем у зоні осушення становлять міжгосподарські та внутрішньогосподарські мережі гідротехнічних споруд. Міжгосподарські гідротехнічні споруди знаходяться в державній власності, оскільки забезпечують водорегулюючий режим у зоні осушення та в системах водопостачання в цілому. Внутрішньогосподарські мережі гідротехнічних споруд на осушених землях у докризовий період (початок 90-х років) належали сільськогосподарським

підприємствам та утримувалися за їх рахунок. Найбільш відчутні деформаційні процеси в аграрному секторі відбулися в зоні Полісся, що призвело до ліквідації переважної більшості сільськогосподарських підприємств. Земля цих підприємств була розпайована між колишніми їх членами, що позбавило внутрішньогосподарські мережі єдиного господаря і призвело до перебоїв фінансування їх реконструкції та модернізації. Вихід з ладу внутрішньогосподарських мереж викликав зниження врожайності основних сільськогосподарських культур у зв'язку з розбалансуванням гідрологічного режиму на цих землях [1; 4].

Перспективи підвищення врожайності сільськогосподарських культур в зоні осушення пов'язуються з модернізацією не лише міжгосподарських, а й внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд. Частина останніх після ліквідації сільськогосподарських підприємств була передана на баланс місцевих рад, які не в змозі профінансувати не те що модернізацію, а й технічне переоснащення цих споруд.

Важливим напрямом відновлення продуктивного стану внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд стало б об'єднання зусиль власників земельних паїв, які знаходяться в зоні їх потенційної дії. Таке об'єднання зусиль може відбуватися в разі створення асоціації землекористувачів на осушених територіях або інших видів державно-приватного партнерства з метою консолідації та централізації інвестиційних ресурсів для модернізації внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд. Рухом входження власників паїв до таких видів об'єднань є їх намагання підвищити продуктивність використання осушених угідь шляхом покращення водорегулюючого режиму.

За період із 2007 по 2012 рік у динаміці фактичних обсягів фінансування міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд у зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України не спостерігалось чіткої тенденції як щодо зростання, так і щодо спаду. Найвищий рівень фінансування був у 2010 році (737 тис. грн.), що пов'язано з фінансуванням капітального ремонту за рахунок бюджетних коштів (рис. 3). На жаль, за період із 2007 по 2009 рік фінансування капітального ремонту не відбувалось, а освоєння бюджетних коштів спрямовувалося на поточний ремонт. У 2011 та 2012 роках за аналізований період обсяги фінансування ремонту міжгосподарської мережі були найнижчими, зокрема у 2011 році – 93 тис. грн., у 2012 – 101 тис. грн. На основі даного аналізу можна зробити висновок, що основною спрямованістю коштів загального фонду Державного бюджету України є виконання поточного ремонту гідротехнічних споруд, що не модернізує їх техніко-експлуатаційні характеристики і не забезпечує ефективність регулювання водного режиму на меліорованих землях.

У динаміці фактичних обсягів фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд у зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів спеціального фонду в період із 2007 по 2011 рік спостерігалось зростання.

Рис. 3. Фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд в зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України

(за матеріалами Волинського обласного управління водних ресурсів)

Рис. 2. Фактичні та порівняні обсяги фінансування будівництва протиповеневих споруд по Волинському облводресурсів (за матеріалами Волинського обласного управління водних ресурсів)

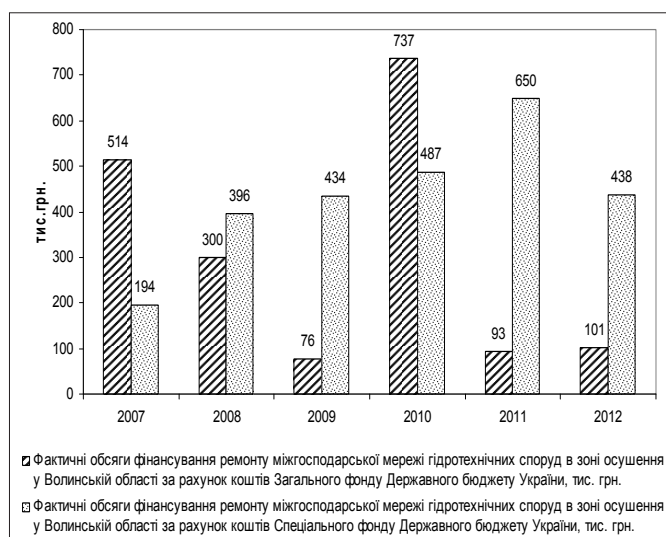
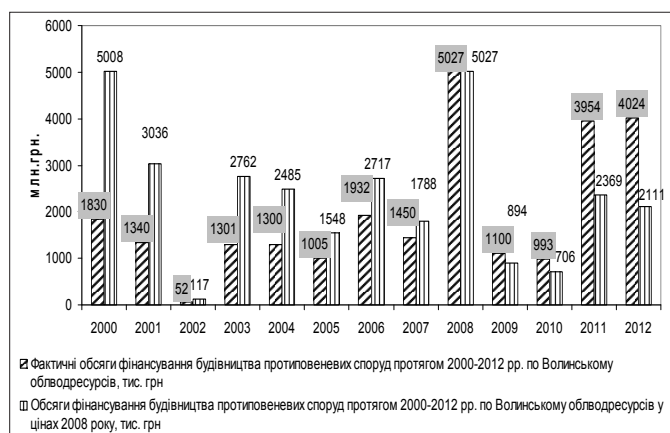
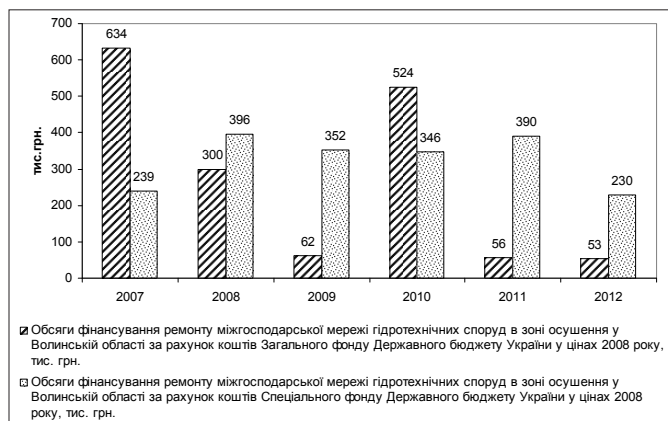

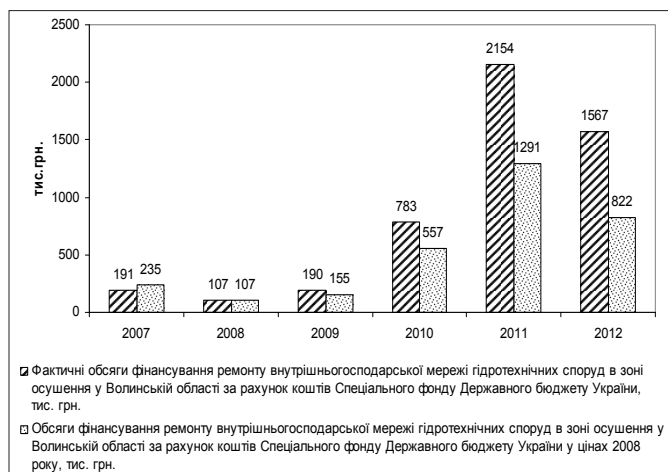
Рис. 4. Фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд в зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України у цінах 2008 року (за матеріалами Волинського обласного управління водних ресурсів)

Зокрема, у 2011 році обсяг фінансування за рахунок коштів спеціального фонду становив 650 тис. грн., що на 456 тис. грн. більше відповідного показника 2007 року. У 2012 році порівняно з 2011 обсяги фінансування знизилися на 212 тис. грн. Збільшення обсягів фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд у 2010 та 2011 роках пов'язується з фінансуванням капітального ремонту. Зокрема, у 2011 році капітальний ремонт міжгосподарських гідротехнічних споруд був профінансований за рахунок резервного фонду Кабінету Міністрів України в сумі 892,3 тис. грн.

Номінальне зростання фактичних обсягів фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд у зоні осушення у Волинській області як за рахунок коштів загального, так і спеціального фонду Державного бюджету України не кореспондується з обсягами фінансування за даними джерелами (рис. 4). Якщо аналізувати динаміку фінансування ремонту міжгосподарської мережі гідротехнічних споруд і за рахунок коштів загального, і спеціального фонду Державного бюджету України у цінах 2008 року, то вимальовується така картина: за період із 2007 по 2012 рік найбільший обсяг фінансування ремонтних робіт за рахунок коштів загального фонду мав місце у 2007 році – 634 тис. грн., за рахунок коштів спеціального фонду – у 2008 році – 396 тис. грн. Отже, на відміну від номінального зростання обсягів фінансування ремонту гідротехнічних споруд, реального зростання не відбувається. За таких умов підвищення техніко-технологічного рівня міжгосподарських мереж гідротехнічних споруд є неможливим, що потребує додаткового залучення

Рис. 5. Фінансування ремонту внутрішньогосподарської мережі гідротехнічних споруд в зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України (за матеріалами Волинського обласного управління водних ресурсів)

фінансових ресурсів, у тому числі фінансово-банківських установ та підприємницьких структур на основі укладання органами місцевої влади угод державно-приватного партнерства.

Не менш складна ситуація спостерігається в динаміці фінансування ремонту внутрішньогосподарської мережі гідротехнічних споруд у зоні осушення у Волинській області за рахунок коштів спеціального фонду Державного бюджету України, оскільки кошти загального фонду на ремонт споруд, які не знаходяться у державній власності, не виділяються. Суттєве зростання обсягів фінансування ремонту внутрішньогосподарської мережі гідротехнічних споруд відбулося у 2011 році порівняно з попередніми періодами. Зокрема, в даному періоді порівняно з 2007 роком фактичні обсяги фінансування зросли на 1963 тис. грн. (рис. 5).

Таке зростання пов'язане з необхідністю проведення у 2011 році капітального ремонту з метою мінімізації негативного впливу на сільськогосподарські угіддя та населені пункти весняного паводку. Зокрема, у 2011 році з резервного фонду Кабінету Міністрів України на капітальний ремонт внутрішньогосподарської мережі гідротехнічних споруд було виділено 1524,7 тис. грн., а у 2012 році – 1339,2 тис. грн. Отже, суттєве зростання обсягів фінансування ремонту внутрішньогосподарських мереж відбулося не завдяки місцевим бюджетам і власним коштам суб'єктів господарювання, які мали б бути найбільш зацікавленими в реінжинірингу цих споруд, а завдяки фінансуванню за рахунок коштів резервного фонду Кабінету Міністрів України.

ВИСНОВКИ

Держава залишається основним інвестором міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд у зоні осушення, що не дозволяє повною мірою забезпечити їх комплексну модернізацію і тим самим інтенсифікувати сільськогосподарське виробництво на цих територіях. Перспективи нарощення обсягів фінансування міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд пов'язуються з поширенням угод державно-приватного партнерства щодо їх експлуатації. Такі угоди дадуть можливість поєднати бюджетне фінансування проектів модернізації мереж гідротехнічних споруд з інвестиціями приватних підприємницьких структур як вітчизняних, так і іноземних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І. І. Інституціоналізація сучасних форм інвестиційного забезпечення сфери водокористування: регіональний аспект / І. І. Андрощук // Економіст. – 2013. – № 1. – С. 48-50.
2. Білик А. Вода з-під крана відповідає санітарним вимогам і правилам / А. Білик // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 23. – С. 8.
3. Вертіл' О. «Лікарняний» для колодязя / О. Вертіл' // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 48. – С. 10.
4. Голян В. А. Диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення як передумова антикризового управління водогосподарськими проектами / В. А. Голян, І. І. Андрощук // Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КНЕУ, 2013. – С. 90-93.
5. Голян В. А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування: інституціональне підґрунтя та галузеві особливості / В. А. Голян, І. І. Андрощук // Економіст. – 2013. – № 8. – С. 36-43.
6. Грановська Л. М. Екологічне страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях: монографія / Л. М. Грановська, Р. А. Кисельова. – Херсон: Гринь Д. С., 2012. – 525 с.
7. Косянчук І. Зворотний бік «тарифної медалі» / І. Косянчук // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 80. – С. 6.
8. Овчаренко І. І. Економіко-екологічне оцінювання ефективності інвестицій у протипаводковий захист територій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / І. І. Овчаренко. – Рівне, 2012. – 19 с.

REFERENCES

1. Androshchuk I.I. Instytutsionalizatsiya suchasnykh form investytsiynoho zabezpechennya sfery vodokorystuvannya: rehional'nyy aspekt [The institutionalization of modern forms of investment providing of water using field: a regional aspect]. Ekonomist, 2013, no. 1, pp. 48-50 [in Ukrainian].
2. Bilyk A. Voda z-pid krana vidpovidaye sanitarnym vymoham i pravylam [Tap water meet sanitary standards and regulations]. Uriadoviy kurier, 2012, no. 23, 8 p. [in Ukrainian].
3. Vertil' O. "Likarnyanyi" dlya kolodyazya [«Sick days» for the well]. Uriadoviy kurier, 2012, no. 48, 10 p. [in Ukrainian].
4. Holyan V.A., Androshchuk I.I. Dyversyfikatsiya dzherel investytsiynoho zabezpechennya yak peredumova antykrizovoho upravlinnya vodohospodars'kymy proektam. Derzhavne antykrizove upravlinnya ekonomikoyu v umovakh hlobalizatsiyi: Materialy mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi [Diversification of sources of investment providing as a precondition for crisis management of water management projects. State crisis management in a globalizing economy: Proceedings of the International Scientific Conference]. Kyiv, KNEU, 2013, pp. 90-93 [in Ukrainian].
5. Holyan V.A., Androshchuk I.I. Investytsiynе zabezpechennya sfery vodokorystuvannya: instytutsional'ne pidgruntya ta haluzevi osoblyvosti [Investment providing of water: institutional framework and sectoral features]. Ekonomist, 2013, no. 8, pp. 36-43 [in Ukrainian].
6. Hranovs'ka L.M., Kysel'ova R.A. Ekolohichne strakhuvannya ryzykiv vodohospodars'koyi diyal'nosti na meliorovanykh zemlyakh: monohrafiya [Environmental risk insurance of water management on reclaimed lands: monograph]. Kherson, 2012, 525 p. [in Ukrainian].
7. Kosyanchuk I. Zvortnyy bik "taryfnoyi medalii" [Reverse of the tariff coin]. Uriadoviy kurier, 2012, no. 80, 6 p. [in Ukrainian].
8. Ovcharenko I.I. Ekonomiko-ekolohichne otsynuvannya efektyvnosti investytsiy u protypavodkovyyi zakhyst terytoriy [Economic and environmental evaluation of the effectiveness of investments in flood protection areas]. Rivne, 2012, 19 p. [in Ukrainian].